Valiokunnan mietintö UaVM 1/2025 vp─ K 14/2025 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus 2024

JOHDANTO

Vireilletulo

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus 2024 (K 14/2025 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- puheenjohtaja Ville Kaunisto, ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta
- ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtaja Pia Kauma, ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta
- kv. asiain neuvos, EN-ja ETYJ-valtuuskunnan sihteeri Maria Fagerholm, ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta käsittelee tässä mietinnössään Suomen valtuuskunnan toimintakertomusta Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisessa yleiskokouksessa vuonna 2024.

Parlamentaarinen yleiskokous on tärkeä osa Etyj-kokonaisuutta, johon kuuluvat sen lisäksi päättävänä elimenä hallitustenvälinen Etyj, demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto ODIHR sekä Etyjin kenttämissiot.

Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaa leimasi Venäjän käynnistämän hyökkäyssodan jatkuminen Ukrainassa myös vuonna 2024. Toimintakertomuksesta ilmenee, että yleiskokous tuomitsi Venäjän sotatoimet ja korosti Etyjin järkkymätöntä tukea Ukrainalle sen taistellessa itsenäisyytensä, länsimaisten arvojen, vapauden ja demokratian puolesta.

Venäjä ilmoitti kertomusvuoden aikana, ettei duuma aio enää osallistua parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan. Tätä ennen Venäjän osallistumista pystyttiin rajaamaan esimerkiksi kunkin kokouksen isäntämaan viisumipäätöksillä. Lisäksi Venäjän osallistumisoikeuksia rajoitti Venäjän päätös jättää jäsenmaksunsa maksamatta. Jos osallistujavaltio ei ole maksanut jäsenmaksuaan yhdeksään kuukauteen, sillä ei yleiskokouksen sääntöjen mukaan ole oikeutta äänestää ennen kuin maksu on suoritettu.

Saadun selvityksen mukaan keskustelu Venäjän hyökkäyssodan jälkeisestä ajasta ja Ukrainan jälleenrakentamisesta vilkastui kertomusvuonna. Etyj:n piirissä pohditaan keinoja, joilla järjestö voisi tukea rauhan rakentamisessa ja sen ylläpitämisessä tulevaisuudessa.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa Etyjin järjestönä olleen vuosia äärimmäisen haastavassa tilanteessa Venäjän hyökkäyssodan myötä. Valiokunta painottaa, että mikäli rauhanratkaisut Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan etenevät, voivat Etyjin erilaiset työkalut, mm. sotilas- ja siviilitarkkailumissiot, olla käyttökelpoisia. Valiokunta painottaa tuen Ukrainalle olevan keskeinen osa Etyjin työtä.

Myös Armenian ja Azerbaidzanin suhteet, Moldovan tilanne ja lisäksi Lähi-idän tilanne olivat esillä yleiskokouksen istunnoissa ja keskusteluissa. Valiokunta pitää tärkeänä Etyjin työtä Etyj-alueen maiden tukemiseksi, vahvistaen näiden turvallisuutta ja tukien oikeusvaltioperiaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Saadun selvityksen perusteella tämä työ on edelleen tuloksellista, vaikka Etyj järjestönä on ollut haastavassa tilanteessa. Erityisesti korostuu yhteistyö Keski-Aasian, Etelä-Kaukasian ja Länsi-Balkanin maiden sekä Moldovan kanssa.

Joulukuussa 2024 Etyj sai vihdoin nimitettyä järjestölle uudet johtajat. Pääsihteeriksi nimitettiin Feridun H. Sinirlioglu, Turkki; ODIHR-johtajaksi Maria Telalian, Kreikka; vähemmistövaltuutetuksi Christophe Kamp, Alankomaat ja mediavaltuutetuksi Jan Braathu, Norja. Lisäksi päästiin sopuun siitä, että Suomen jälkeisen puheenjohtajuuden ottaa Sveitsi. Vaikeaan budjettitilanteeseen löydettiin ratkaisuksi vapaaehtoistuet, joiden avulla tällä hetkellä rahoitetaan useita Etyjin projekteja, jotka muuten olisivat olleet pysähdyksissä.

Valiokunta painottaa ratkaisujen löytymisen tärkeyttä Etyjin uskottavuuden ja toimintakyvyn kannalta. Ratkaisujen löytyminen toisi mukanaan momentumin vaikuttaa Etyjin kehittämiseen ja uudistamiseen, ja valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomi tämän vuoden Etyj-puheenjohtajamaana pyrkisi tätä hallitustenvälisellä tasolla hyödyntämään. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että Suomen parlamentaarisen yleiskokouksen valtuuskunta osallistuu aktiivisella panoksellaan tähän keskusteluun ja pyrkii kaikilla tasoilla vahvistamaan järjestön toimintakykyä.

Edustaja Kauman valintaa Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajaksi uudelle kaudelle kertomusvuoden kesällä valiokunta pitää vahvana luottamuksen osoituksena edustaja Kaumalle sekä koko Suomen valtuuskunnalle. Kauma valittiin uudelle kaudelle ilman vastaehdokasta. Puheenjohtajuus antaa lisää mahdollisuuksia toimia aktiivisesti Etyjin toiminnan tukemiseksi ja yleiskokouksen roolin vahvistamiseksi Euroopan muuttuneessa turvallisuusarkkitehtuurissa. Se myös antaa lisää huomiota Suomen 2025 käynnissä olevalle Etyj-puheenjohtajakaudelle.

Vaalitarkkailu on Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen keskeisimpiä toiminnan muotoja. Suomen Etyj-valtuuskunta osallistui kertomusvuonna aktiivisesti parlamentaarisen yleiskokouksen vaalitarkkailuoperaatioihin Pohjois-Makedoniassa, Moldovassa, Georgiassa ja Yhdysvalloissa. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeinä saamiaan tietoja, että Suomen valtuuskunnan jäsenet osallistuivat vaalitarkkailutyöhön aktiivisesti. Vaalitarkkailu on yleiskokouksen operatiivista toimintaa, ja keskeistä on, että näitä tehtäviä voidaan täysimääräisesti toteuttaa Etyjin alueen demokraattisten prosessien turvaamiseksi.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2025 vp

Valiokunta sai kertomusta käsitellessään selvityksen uusien teknologioiden mukanaan tuomista vaikutuksista vaaleihin ja niiden tarkkailuun. Esille nousivat mm. sosiaalisen median ja verkkoalustojen algoritmien vaikuttaminen äänestyspäätöksiin. Samalla disinformaatio vaikeuttaa luotettavaa tiedonsaantia. Valiokunta painottaa vaalitarkkailuun sisältyvän seurannan ja arvioinnin merkitystä ennen vaaleja, samoin kuin niiden jälkeisten suositusten merkitystä vaaliprosessien kehittämisen kannalta.

Valiokunta painottaa sitä, että ihmisoikeus-, oikeusvaltio- ja demokratiatyö sekä vaalitarkkailu ja rauhanvälitysmekanismien toiminta on pyrittävä turvaamaan myös silloin, kun Etyjin päätöksenteko muutoin on haasteellista. Valiokunta korostaa myös Etyjin kenttämissioiden tekemän työn tärkeyttä ja tuloksellisuutta ja pitää tärkeänä, että Suomi osaltaan pyrkii kaikilla tasoilla turvaamaan kenttämissioiden työn myös jatkossa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 14/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 22.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Ville Kaunisto kok
varajäsen Jukka Kopra kok
varajäsen Minna Reijonen ps
varajäsen Tuula Väätäinen sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Tiina Larvala
valiokuntaneuvos Jonna Savola